

Dëdh Specyal in Hellys

An ethves mis Më yw, yth esof vy dhyrag arhanty Lloyds wâr Strêt Coinagehall in Hellys.

Hanter wosa whegh i'n myttyn yw, hag an gewer yw loos, commelek ha tabm yêyn lebmyn, mes an dhargen yw dâ gans howlek. Me a wrug dyfuna orth qwartron wosa pypm ha tabm sqwith en vy mes ynta awosa owth eva hanaf a te.

Me a wrug kerdhes dhyworth ow ranjy dhe'n dre war nans Bre Eglos, dhyworth an Eglos St Michael pubonen i'n dre ynsy a yll clôwes hy cledhyow ow seny dhe wolcùm an dëdh hag an termyn hav.

War Bre Eglos me a wrug metya gans Rose ow cothman, hy a vëdh ow quarry in Menestrouthy Tre Hellys, fëst lowen yw hy gans flour "Lyly a an Valy" wâr hy hot. Hy a wrug kerdhes yn uskys, gans fass rudh, adhedwedhes o hy. "Dha weles yn scon," me a wrug leveral dhedhy, "cafus dëdh spladn!" Hy a vëdh ow keskerdhes gans an menestrouthy in peswar dauns ha rag adro dyw warn ugans mildir. Hy a vëdh sqwith mes lowen an gordhuwher-ma havel lies i'n dre awosa dëdh hir.

Dëdh specyal yw rag an bobel oll in Hellys, Dëdh Furry yw pò Flora Day in Sawsnek. An ethves mis Më dedhyans tradycyonal yw rag Dëdh Flora mes an gool nyns yw hy golyas war de Lun drefen dëdh marhas yw pò de Sul drefen dëdh cryjyk yw. Ytho Dëdh Flora nyns yw war'n an ethves mis May pùb bledhen.

Lies bobel dewheles dhe Hellys rag Dëdh Furry pan y a yll, dhyworth Pow an Sowsen ha gwlasow erel, y a vëdh ow vysytia y theylu, y hothmans hag ow tauncya martesen!

Yth esof vy dhyrag an arhanty Lloyds lebmyn ow predary adro ow dëdh. De an shoppys ha treven erel war'n strêtyys Hellys, afinas yns y gans scorr gwer, flourys ha eythen owrek. Rag dedhyow kens banerow ow treneyja a-ugh an strêtyys.

War an strêt adro an hel, ymons lies benyn, lies den ha lies flogh ow clappya warbarth yn lowen. Hedhyw me a wra leverel "myttyn dâ" lies termyn gans minwharth war ow fass. Da yw genev gweles aga fassow lowen in an dre. Yth esen vy treggys in Hellys rag lies bledhen, ha lies pobel ynsy aswonys dhybm.

An menestrouthy, ymons y war'n strêt ow gortos rag seyth eur ha an dauns kensa dhe dhalleth.

Orth dyw bo teyr mynsen dhe seyth an bobel y a vëdh cosel ha goslowes orth an clock dre rag seyth eur.

War seyth eur an tabour brâs a wra dallath an dauns. Pùb Dëdh Furry pan an thabour y a wra dallath rag an termyn kensa, yw an termyn spladn ha muvyansek rag oll, whath. An dauns a wra mos adro an dre rag whegh mildir dhe ton tradycyonal. An dallath yw termyn muvyansek rag lies in Hellys ow remembra cothmans ha teylu pyw nyns yw gansons y lebmyn.

An Dauns Seyth Eur, an kensa a peswar dauns dre an dëdh yw hy. Yn termyn eus passys yw dauns rag an bobel ow lafurya i'n dre havel servons ha mowysy shoppys, hag y a wrug dewheles dhe lafurya pan an dauns dywetha, mes lebmyn, dauns yw rag pobel intra etek ha pypmthek ha dyw ugans bledhen. An benenes a wra gwysca in powsyow hav hag an vebyon y a wra gwysca in lavrak du, crisyow gwydn ha colm Dëdh Flora. Awosa an dauns, pùb huny a vëdh ow mos dhe'n Club Godolphin war Strêt Wendron rag haunsel warbarth.

Awosa an dallath me a wra meras orth an dauns dhyworth dew bo try tyller i'n dre. Me a wor an bownderyow bian i'n dre ha me a yll kerdhes adro an dre yn uskys. Awosa hedna me a wra mos dhe'n St Johns dhe meras orth an "Hal an Tow"

An "Hal an Tow", yma gwary strèt ow wolcùm hav ow terivas whedhel tradcyonal dre pobel, musyk ha can. Pobel ha taclow haval St Piran, St George, St Michael, an Spaynek, an Dhragonas, an Jowl, myrgh ow tauns ha tus in gwysk gans banerow. Ymowns y a wra hedhya adro an dre rag gwrith in tyleryow dyffrans. Fèst uhel yw an writh hag an pobel ow kerdhes adro an dre gans crias, lies daffar ha lies whyban. Gool pagan yw.

An "Hal an Tow" a wra dallath gans wolcùm in Kernowek pùb termyn, mes an cànaw in Sowsnek yns y.

Awosa ow meras orth an Hal An Tow, me a wra vysytya ow hothmans war Strèt Wendron rag haunsel, y a wra kegy oyow, backen ha selygednow rag oll ow vysytya an chy gans coffy, te, gwin ha correif inwedh. Aga darras a vèdh egeri dh'aga hothmans oll war dedh-ma.

Rag termyn cot ny a vèdh ow tebry, owth eva ha ow clappya warbarth enna. Dre an termyn-na, an flehes scol a vèdh ow parusy rag an Dauns Flehes orth qwartron dhe deg. An Hal an Tow a wra gorfedna tabm kens an Dauns Flehes a wra dallath. Yma peswar scol in Hellys ha Parc Eglos, Nansloe, St Michaels ha Coljy Kemeneth Hellys aga henwyn. Parc Eglos, Nansloe ha St Michaels ymowns y scolyow moy bian haval an Colji, gans flehes moy yonk. An flehes a vèdh ow tauncya gans aga scol, ha gans an flour scol in aga blew rag an mowysy ha colm scol rag an vebyon. Pub onen a vèdh ow gwysca dyllas gwydn ha "Lyly a an Valy" inwedh war'n dyhow rag an mowysy ha agledh rag an vebyon. Yma lies flogh i'n Dauns Flehes, adro dyw myl pypm cans, ha lies descador ymowns y enna gans an flehes inwedh ha y a wra kerdhes gansens y adro an dre. An descadoryon, gwyscas yns y in aga dyllas an gwella. Lies descador benow y a wra gwysca in eskyjow nowyth ha dre hedna y's teves treys fèst brew gans gùsygednow.

Awosa haunsel me a vèdh ow mos gans ow hothmans dhe'n chy cothmans erel war Strèt Coinagehall, aga chy yth usy ev ryb an cauns war'n strèt gans vu marthys rag an duancyow. Adal dhe'n chy yma sothva a ow hothmans erel ha me a wra whelas vysytya enna mar me a yll dhe leverel "halo" dhedhans y.

Ow hothmans in Strèt Coinagehall, cothmans da yns y hag ostys marthys inwedh, gans muer boos ha dewas rag oll. Me a garsa vysytya gansans y dhe metya gans cothmans coth ha nowyth. Me a wra remainya enna gansons y yn moya dre an dedh.

War'n strèt aves dhe'n chy yma stallys marhas. In termyn eus passys esens y stallys moy ow qwertha lies tra, mes lebmyn y a wrug gwertha boos, dewas ha dyllas yn moya. An strètys in cres dhe'n dre ymowns y deges dhyworth whegh eur in myttyn dhe seyth eur in gordhuwher, an kyttrynyow hag an kerry nag ysons y usya . Te a yll gweles teyluyow ha cothmans ow esedha war'n strèt dhe eva ha debry dre an dèdh pan an gewer yw da. An coffyvaow, shoppys pasty ha tavernyow fèst bysy ymowns y ha eggor avarr in myttyn. In termyn eus passys esa peswardhek tavern in Hellys, mes lebmyn yma le.

Awos adro udn eur ha deg warn ugans mynys An Dauns Flehes a wra passys war'n cauns dhyrag an chy cothmans vy, awosa ow lettya in lowarth Lismore dhe gwil powes rag termyn cot.

Y a wra dauncya adro an Glesyn ow Bolla dre an Covep Grylls hag in bàn Strêt Coinagehall arta dhe gorfedna aga dauns.

Yma dew menestrouthy bràs rag An Dauns Flehes, gans musycyans yonk ha coth, ha musycyans dhyworth menestrouthy erel dre gelwel. Drefen yma lies flogh in an dauns, hag an linen yw fest hir, nebes flehes nag yllons y clowes an musyk traweythyow, mes lebmyn an menestrouthy secùnd, y a wra hedhy ryb an Covep Grylls ow quarry ragthans y dell an flehes a wra dauncya in ban an strêt. Ytho lebmyn, oll an flehes clowes an musyk yn uhel yllons y, orth termynyow erel pan nag yllons y clowes nebes descadoryon y a'ga beus musyk war tapa ragthans y, mes nyns yw hedna an gwella ragthans. Me a garsa an chaunj ma, lebmyn an flehes a yll clowes an musyk yn uhel orth pedn a'n dauns. Bytegyns, an scolyow y a wra chaunjya aga thyller i'n dauns pub vledhen.

Yma rûthyow fèst bràs rag An Dauns Flehes ha res yw dhis cafos tyller dâ rag ow meras orth an dauns.

Hedn yw an reson me a garsa ow meras orth an dauns dhyworth an chy cothmans.

Awosa ow meras orth an Dauns Flehes me a wra dewheles dhe'n chy cothmans arta rag an coref yeyn ha gortos rag an Dauns Hanter-dëdh.

Adro hanter wosa udnek pobel a vëdh ow mos dhe Strêt Crows hag y a vëdh ow cana cân tradycyonal in Kernowek warbarth kens an Dauns Hanter-dëdh a wra dos.

An Dauns Hanter-dëdh, an dauns moyha gerys yw, hebm yw an dauns te a wra gweles in fylmya adro Dëdh Furry an moya. Hebm yw an dauns moyha furvus war'n dedh. Rag lies an gwella oll gansans yw ev, mes ny gansans y oll. Me a wrug dauncya i'n an Dauns Hanter-dëdh adro whegh war ugans termyn dre ow bewnans, ha y'm beu an enor dhe y ledya unweyth pan moy yonk an dedh specyal in gwir.

Te na yll dauncya i'n Dauns Hanter-dëdh heb galow, mes te a yll gorra rag galow pub blethen dhe'n kessedhek dauns mar te a vëdh. An kessedhek a wrug degemeras lies moy galwow dhe'n galwow dhe gafos. Dhe ledya neb dauns war Dedh Furry yn tradycyonal res yw dhis bos genys in Hellys, mes dre an bledhydnyow re yw dhis bos ow tregys in Hellys mar genys os ta in clojy in tre aral.

War'n an dyw nos kens Dedh Furry yma practys rag an Dauns Seyth Eur hag an Dauns Hanter-dëdh in an Hel Epworth. Enna an kessedhek derivas an dauncyoryon ple i'n dauns y a vëdh, hebm yw muer y vern dhe neb dauncyor, mes nyns yw muer y vern dhe oll, rag lies ynows y lowen dhe dauncya in neb le.

An dyllajow rag an tus ha benenes in Dauns Hanter-dëdh tradycyonal ha fèst stroth yw. An tus gwyscas yns y in sewt myttyn gans hot ha manegow loos, fest tobm yw pan an gewer yw howlek.

An benenes y a yll dewys neb colours rag aga powsyow bytegyns res yw dhedhens aga powsyow bos hir, aga manegow bos hir inwedh gans hot bràs. Lies pobel a wra fotografya an dhauncyoryon pan y a wra kerdhes dhe'n Hel Coinage mar y a garsa an powsyow dhedhans y. Cales yw traweythyow ragthans y kerdhes dhe'n dauns drefen yma lies pobel adro an hel, mes an creslu, y a vëdh enna dhe ry gweres.

Lies pobel ymowns y mos dhe lowarth Lismore dhe weles an dauns enna pan an dauns a wra troyll war'n glesyn ha dhe metya gans y theylu ha cothmans gans dewas ragthans y. Marthys dhe weles

troyll yw, mes te na wra dyberth yn uskys traweythyow, ytho me na wra mos enna dedhyow an re ma. Bytegyns, res yw dhywgh why mos enna pan why a yll.

An Dauns Hanter-dëdh a wra passya dhyrag an chy cothmans vy havel an Dauns Flehes war'n cauns hag adro an Glesyn ow Bolla dre an Covep Grylls hag in ban Strêt Coinagehall. Dhyrag an dauns a vëdh an mer tre. Orth pedn a'n dauns an menestrouthy gwary An Antem Kenedhlek ha an ruth y a wra cana. Awos an ruth y a wra plaudya yn uhel.

An Dauns Hanter-dëdh a wra gorfedna adro hanter wosa dyw i'n dohagedh. Rag an menestrouthy, termyn yw dhe debry, eva ha gwil powes. Lies pobel y a wra mos dhe gweles orth an stallys marhas bo vysyta an fer war'n park kerry awoles dhe'n dre ryb an Lydn ow Scath. Lies chy i'n dre y a vëdh muer a teylu ha cothmans dre an termyn na kens an dauns dewetha a'n dëdh. An tavernyow, coffyvaow ha shoppys boos ymowns a vëdh bysy inwedh dre an termyn na. Me a wra remainya gans ow hothmans ha vysytia an sodhva cothmans erel rag termyn cot dhe clappya gansans y. Ow hothmans y's teves lowarth bràs ha teg adherlergh aga chy, ha ny a vëdh owth esedha enna warbarth pan sëgh yw an gewer.

An gewar, nyns yw hy sëgh ha tobm pub vledhen, bytygens, an dedh na wra chaunjya mar an gewar yw drog. Yn termyn eus passys An Dauns Flehes o tabm cot pan an gewar yw glëb ha yëyn mes tanow yw.

Dre an dohajeth lies pobel a vëdh ow vysytia an fer i'n park kerry awoles dhe'n dre, an fer yw radn tradycyonal a Dëdh Furry mes moy bian ha ker yw ev, mes uhel whath. Me na wrug vysytia an fer rag lies bledhen.

In termyn eus passys an tre y's jevedha dysqwedyans margh tradycyonal gans kesstrïvow, in parc ogas dhe'n clôjy mes nyns yw ev war'n dedh-ma lebmyn. Nyns of vy den margh mes lies pobel ymowns y.

Orth pypm eur a vëdh an dauns dewetha. An pobel i'n dauns dewetha y a vëdh an keth dell an dauns kensa, mes an dauns dewetha tabm moy cot yw es an dauns kensa, an keth a An Dauns Flehes. Dauns lowen yw, an dhauncyor y a yll disqwitha hag an menestrouthy y a vëdh ow dewetha aga dëdh hir hag ober cales. Lies pobel y a wra cùntell adro an Hel Coinage dhe golya an dëdh marthys.

Pypm dhe seyth yw lebmyn ha termyn yw ragof vy dhe dallath ow dëdh specyal in Hellys arta.

Gerva

An gwella oll gansans – Their favourite

An keth – The same

Arhanty – Bank

Bos genys – Be born

Bytegyns – However

Cauns – Pavement

Cledh – Bell

Cledh – Left

Clowes – Hear

Covep – Monument

Creslu – Police

Cryjyk – Religious

Daffar - Instrument
Dargen- Forecast
Degemerar – Receive
Derivas – Tell
Dhe gafos – Available
Disqwitha – Relax
Dyhow – Right
Dysqwedhyans – Show
Dysqwedhyans margh - Horse show
Enor – Honour
Fass – Face.
Flour – Flower
Furvas - Formal
Galow – Invitation
Galwow – Places
Gelwel – Invite
Gerys – Famous
Glesyn – Lawn
Gorra – Apply
Gùsygen - Blister
Gwil powes – have a rest
Gwasow – Countries
Gwrith – Performance
Gwysca – Wear
Hedhy – Stop
In neb le - Somewhere
Kegy – Cook
Ker – Expensive
Keskerdhes - March
Kessedhek – Committee
Kesstrîvow - Competitions
Lyly – Lily
Menestrourthy – Band
Minwharth – Smile
Muvyansek – Emotional
Neb le - Anywhere
Plaudya – Applaud
Ranjy – Flat
Ruthyow – Crowds
Seny – Ring
Taclow - Things
Tanow – Rare
Ton – Tune
Traweythyow – Sometimes
Trenyja - Flutter
Troyll – Spiral
Valy – Valley
War nans – Down
Wharvos – Happen
Whyban – Whistle
Y's jvedha – always used to have